

ZALAI ANITA PHD

anitazalai@hotmail.com
főiskolai docens (SZTE JGYPK)

Franco és az 1956-os magyar forradalom

— *Franco and the Hungarian Revolution in 1956* —

ABSTRACT During the Cold War, in 1956, only Franco's Spain showed a willingness to promise military intervention to the Hungarian Revolution fighting against the Soviet occupation. The Spanish head of state considered the Hungarian insurrection as the fight against communism. Spain took action on the situation of the Hungarian insurrection with detailed informations through the Ministry of Foreign Affairs. The Spanish government took the initiative and played an active role in the United Nations in connection with the negotiation of the «Hungarian question». Furthermore, a secret plan was also drawn up in order to provide military help for the Hungarian revolution according to diplomatic documents. In order to execute the above mentioned plan the approval of the USA would have been needed. The United States refused to approve the plan.

KEYWORDS Franco, Cold War, Hungarian Revolution, USA

DOI 10.14232/belv.2017.1.9

<https://doi.org/10.14232/belv.2017.1.9>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Zalai Anita (2017): Franco és az 1956-os magyar forradalom. *Belvedere Meridionale* 29. évf. 1. sz. 102–111. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

Előzmények: Spanyolország új pozíciója a kétpólusúvá vált világban

A második világháború után, a tengelyhatalmak vereségét, majd pedig 1946-ban az ENSZ elítélő határozatát követően Spanyolország diplomáciailag teljes mértékben elszigetelődött és kívül rekedt az újonnan formálódó világrenden.

Ennek súlyos következményei voltak a polgárháború miatt egyébként is katasztrofális gazdasági helyzetben lévő országra. A '40-es éveket az élelmiszerhiány, jegyrendszer, feketepiac és az önellátó gazdaságpolitika jellemezte. 1939 után „két Spanyolországról” beszélhetünk: a győztesek és a legyőzöttek Spanyolországaról. A börtönök zsúfolásig voltak Franco vélt és valós politikai ellenfeivel. A Caudillo már a polgárháború alatt betiltotta a politikai pártokat és szakszervezeteket, egyre bővülő „feketelistájának” köszönhetően a rögtönítélő bíróságok tömegével hozták meg a halálos ítéleteket a köztársaságiak oldalán harcolókra, amit esetenként Franco kegyelméből életfogytiglan tartó börtönbüntetésre változtattak.

Az egyértelmű és általános elutasítás, sőt, megbélyegzés állapota azonban – a hidegháborús légkör kibontakozásával – lassan és fokozatosan változni kezdett. Míg az USA álláspontját Rooseveltnél idején az „elutasítás és bizalmatlanság” jellemezte, utódja Harry Truman elnöksége alatt egyfajta szemléletváltozás következett be a nemzetközi kapcsolatok vonatkozásában.

Bár a demokrata elnök szabadkőműves és baptista lévén nem szívelte Francót, a diktátor antikommunista beállítottsága annál szimpatikusabb volt számára. Éppen ezért, személyes ellenérzését félretéve végül engedett a különböző nyomásgyakorló csoportoknak, akik arról igyekeztek meggyőzni őt, hogy Spanyolország nem maradhat kívül a Nyugat formálódó védelmi rendszerén.¹

A spanyol-amerikai közeledési folyamat azonban rendkívül lassú és hosszú volt, melyet 3 nagyobb szakaszra lehet osztani: az első, 1945-1947 közötti időszakban még a bizalmatlanság, az elutasítás volt a döntő (ez egybeesett az ENSZ szankcióival). A második szakasz, az 1947-1950 közötti periódus a hatalmi blokkok és a bipoláris rendszer kialakulásának időszaka, melynek során már megfigyelhető egyfajta „enyhülés” az álláspontokban. A harmadik szakasz pedig az 1950-1953 közötti évekre tehető, ekkor történt meg a tényleges közeledés, melyben nagymértékben közrejátszott a koreai háború kirobbanása. Az elutasító magatartás ellenére már a világháború befejezését követően is voltak bizonyos tapogatózó kezdeményezések az USA részéről, melyek alapvetően 3 csoporthoz köthetők: az üzleti világhoz, a katolikus egyházhoz és a republikánus politikusokhoz. Ennek keretében került sor 1946 elején egy 12 főből álló csoport madridi látogatására, akikkel az El Pardo kastélyban tárgyalt Franco az aktuális nemzetközi folyamatokról, elsősorban a Szovjetunió európai térhódításáról. A protokoll által engedélyezett és megszokott időtartamot jóval túllépő beszélgetés alatt a diktátornak sikerült megváltoztatnia a róla kialakult képet. A beszélgetés során az aktuális nemzetközi erőviszonyokat elemezve, a Szovjetunió európai térnyerésével kialakult helyzetet az 1936-os spanyolországi eseményekkel állította párhuzamba, ezzel saját szerepét hangsúlyozva a kommunizmus megfékezésében. Bár látogatói tisztában voltak azzal, hogy Spanyolországban nem tartják tiszteletben az alapvető szabadságjogokat, a beszélgetés végére az a meggyőződés alakult ki bennük, hogy csakis Franco politikájával lehetett és lehet megakadályozni a kommunizmus térnyerését az Ibériai-félszigeten.²

Az 1947-1950 közötti periódus egybeesett a kapitalista és kommunista blokk kialakulásával és az Európa újjáépítését célzó Marshall-terv meghirdetésével. Az új, immár hidegháborús

¹ TOWNSON 2009.

² Ibidem

korszak egyik fő stratégiai eleme a katonai és politikai szövetségesek keresése volt. Sokan, akik Francót még nemrég is anakronisztikus jelenségnek tekintették a háború utáni Európában, most inkább az eltávolításával járó bonyodalmakat kezdték mérlegelni. Mások gazdasági és stratégiai érdekeik spanyolországi érvényesítését sorolták minden más szempont elé. Bár végül Spanyolországot nem vonták be a Marshall-segélybe, sőt a NATO-ba sem vették be, az események e nélkül is lassan fordulatot vettek.

A nemzetközi erőviszonyokban bekövetkezett változások egyre sürgetőbbé tették Spanyolország bevonását a nyugati védelmi rendszerbe. A nyugati demokráciák úgy vélték Spanyolország Nyugat-Európa valamennyi országa közül a legellenállóbb a kommunizmussal szemben, ráadásul geopolitikai szempontból fontos pozíciót foglal el az atlanti és a mediterrán térség közötti tengeri útvonalak mentén. „Franco és rendszerének nemzetközi státusza ily módon innentől kezdve ideológiai-politikai kérdésemből stratégiai dilemmává lett.”

Végül a döntő lökést a formális bilaterális kapcsolatok kialakítása felé Dwight Eisenhower 1952-es elnökválasztási győzelme adta meg.

A kétoldalú szerződéses katonai együttműködést előkészítő tárgyalások már 1951 nyarán elkezdődtek, Forest Sherman admirális, a Földközi-tengeri kiemelt flotta parancsnoka és Franco találkozájával. Némi alkudozás után (melynek során Franco érvelése bizonyos tekintetben emlékeztetett az 1940-es Hitlerrel folytatott alkudozásra), Franco beleegyezett az USA - katonai támaszpontok átengedésére vonatkozó kérésébe - gazdasági és katonai segítségnyújtás ellenében.

Sherman látogatása egyértelműen jelezte: Franco már nem jelent veszélyt a békére, ellenkezőleg, ő jelenti a garanciát Nyugat-Európa békéje számára. Az eredetileg titkosnak szánt, de kitudódott spanyol-amerikai tárgyalások híre azonban nagy ellenérzést váltott ki a franciáknál és a briteknél, és némiképp megterhelte a szövetségesek viszonyát. Egyedül Franco volt teljes mértékben elégedett: mialatt a nyugati demokráciák miatta vitatkoztak, az ő rendszere továbbra is létezett, szinte változatlan formában. Az igazi elégtétel mégis az volt számára, amikor 1953. szeptember 26-án sikeresen lezárultak a tárgyalások, és aláírták Spanyolország és az Amerikai Egyesült Államok katonai együttműködését szabályozó szerződést. Az egyezményben az Egyesült Államok hadseregének átengedett négy támaszpont és több kiegészítő logisztikai bázis fejében Spanyolország jelentős katonai felszereléseket és a hadsereg fejlesztését szolgáló segílyt kapott.

A szerződés értelmében az USA által Spanyolorzágnak nyújtott összesen 1,5 milliárd dollár értékű katonai segítség más országokkal összehasonlítva alacsonynak mondható (11. helyen állt Törökország és Görögország mögött). Mindez azt is jelezte: Spanyolország fontos az USA geopolitikája szempontjából, de nem fontosabb, mint a többi földközi-tengeri ország. Csupán egy láncszem a nyugati védelmi rendszerben, de nem főszereplő.

Az 1953-as egyezmény jelentősen megnövelte Franco nemzetközi tekintélyét és nagyban hozzájárult Spanyolország teljeskörű „rehabilitációjához”, azaz a nemzetközi szervezetekbe való felvételéhez. E folyamat csúcspontját 1955-ben Spanyolország ENSZ-be történő felvétele jelentette.

1956-os spanyol belpolitikai események

Fontosnak megemlíteni, hogy a külpolitikai sikerek mellett éppen 1956 februárjában érte az első komoly ellenzéki kihívás Franco rendszerét, méghozzá éppen az egyetemi ifjúság részéről.

1955 őszén meghalt José Ortega y Gasset filozófus, akinek halála újfajta, belső önszerveződést indított el a madridi egyetemisták körében. Ennek eredményeként megkérdőjelezték a

diktatúra által létrehozott egyetlen egyetemi szakszervezet létjogosultságát is. 1956. február 7-én Országos Diák Kongresszus létrehozását követelve békés tünetést szerveztek Madrid belvárosában. Ezt követően többször is összecsapásra került sor a diktatúra pártja, a Falange és a tiltakozó diákság között. Franco az eseményekre reagálva bezáratta az egyetemet és rendkívüli állapotot vezetett be és tömeges letartóztatásokra került sor.³ A legszembetűnőbb vonása a tiltakozásoknak, hogy a „polgári szabadságjogokat” és „nemzeti megbékélést” követelő kiáltványt aláíró 3000 egyetemista között nem csak a legyőzöttek, hanem a győztesek fiai, a Franco-diktatúra prominens személyiségeinek gyermekei is jelen voltak.⁴

Az eseménysorozatnak politikai következményei is voltak. 1956. február 16-én Franco kormányválságot robbantott ki: több minisztert is elmozdított tisztségéből és az egyetem rektorát, mint az események legfőbb felelőseit.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy ez volt az első olyan ellenzéki megnyilvánulás Franco diktatúrájával szemben, amely magára a rendszerre is hatással volt.

Spanyol–magyar kapcsolatok

1945. április 25-én megszűnt a diplomáciai kapcsolat a két ország között. (Csak 1977-ben állt helyre.) 1949-ben viszont – Habsburg Ottó közbenjárására – helyreállították a madridi Magyar Királyi Követséget, élén Marosy Ferenc korábbi madridi magyar követ állt, mint a Magyar Királyság félhivatalos képviselője. A félhivatalos követség 1945. március 14. és 1969. október 20. között működött. Rendkívül fontos szerepe volt a spanyolországi magyar emigráció szervezésében, de legjelentősebb tevékenységét az 1956-os forradalom napjaiban fejtette ki.⁵

Habsburg Ottó kiemelten fontos szerepet játszott nem csupán a követség helyreállításában és a magyar forradalom ügyének segítésében, hanem a korabeli spanyol politikában is. A Habsburg dinasztia képviselője a '40-es évek közepén telepedett le Madridban és az ott eltöltött mintegy húsz év alatt Franco egyik legfőbb bizalmasa, barátja volt. Ottó rendkívül élénk társasági életet folytatott a spanyol fővárosban és rendszeresen megosztotta a különböző társasági rendezvényeken, üzleti fogadásokon és vacsorákon szerzett bizalmas értesüléseit Francóval, szintén rendszeres személyes találkozóikon. Matilde Eiroa spanyol történész Franco külpolitikai kapcsolatairól szóló könyvében kijelenti, Habsburg Ottó rendkívüli politikai befolyással bírt Francóra.⁶ (Kettőjük kapcsolata azután a '60-as évektől megváltozott, Habsburg Ottó a kereszténydemokrácia iránt érdeklődött, öreg diktátor barátjához már kevés kapcsolódása volt.)

Kettőjük közös erőfeszítésével hozták létre 1953-ban a CEDI-t, az Európai Dokumentációs és Információs Központot, amelynek célja a kelet-európai emigránsok koordinálása volt, egyidejűleg ideológiai szövetségeseket, támogatókat találni Spanyolország számára és növelni Spanyolország nemzetközi jelenlétét.

Az 1956-os magyar forradalom napjaiban Franco a fentebb említett két forráson keresztül szerezte értesüléseit: elsősorban Habsburg Ottó, illetve közvetítőként Marosy Ferenc madridi követen, illetve a CEDI-n keresztül.

³ DE LA CRUZ 2014.

⁴ Manifiesto a los universitarios madrileños Madrid, 1º de febrero de 1956 <http://www.filosofia.org/his/h1956b01.htm> Hozzáférés: 2016.08.30.

⁵ ANDERLE 2000; ANDERLE 2002; ANDERLE 2007.

⁶ EIROA SAN FRANCISCO 2001. 203.; ANDERLE 2006. 116.

Emellett a spanyol Külügyminisztériumba érkező diplomáciai jelentésekből, mindenekelőtt a bonni és a bécsi spanyol követek jelentéseiből értesült a magyarországi történekekről. A továbbiakban a magyar forradalom eseményeinek spanyol olvasatát szeretném bemutatni María Dolores Ferrero Blanco monográfiája alapján, melyet 2002-ben adtak ki Spanyolországban, az Huelva-i egyetem, Andalúzia kormánya és a madridi magyar nagykövetség pénzügyi támogatásával. „Az 1956-os magyar forradalom. Kelet-Európa demokratikus ébredése” című munkájáért a szerzőt 2006-ban, a forradalom 50. évfordulója alkalmából a magyar Külügyminisztérium kitüntette.⁷

A magyar forradalom eseményeinek spanyol diplomáciai recepciója

Spanyolország bonni követét, Antonio María Aguirrét a magyar forradalom spanyol krónikásának is nevezhetnénk, a novemberi és decemberi magyarországi események pontos és részletekbe menő ismertetése miatt. Jelentéseiben rámutatott a meglátása szerint „száz százalékban vörös” főváros és a vidék eltérő helyzetére. Kiemelte, hogy az ország déli és keleti felén a fővárosi ellenállás megszűnése után is folytatódott az ellenállás. Aguirre szerint a gyors szovjet siker oka a kelet-európai kommunista országokban folytatott szovjet hadseregszervezésben rejlett. Ezeknek ugyanis nem volt páncéltörő fegyverzetük, így nem tudták sikerrel felvenni a harcot a szovjet tankokkal. Jelentéseiben hangot adott személyes véleményének is, miszerint a kelet-európai országok polgárai, a világtól elszigetelten, az ENSZ főtitkár érkezésétől várták a csodát, mivel nem volt alkalmuk még megtapasztalni, úgy mint más országoknak, a nyugati szervezet relatív súlyát.

Spanyolország bécsi követe, José Sebastián de Erice jelentéseiben a Nyugat álláspontját, illetve az események többi szereplőjének, azaz a Szovjetunió, az ENSZ, valamint Tito magatartását elemzi. Utóbbit „megalomán diktátornak” nevezi, lépéseit pedig ellentmondásosnak ítélte. Az Egyesült Államok Magyarországgal kapcsolatos álláspontja kapcsán „brutális” közönyről beszél. A Szovjetunió fellépését elemezve hangsúlyozza, hogy a Vörös Hadsereg a legmodernebb fegyverzettel vonult fel a Nyugat határán, melyek létezésével a nyugati titkosszolgálatokat is meglepte. Jelentéseiben kitért a kegyetlen szovjet represszióra és a rögtönítélő bíróságok tevékenységére, említés tett Szibériába irányuló deportálásokról is.

Nagy Imrével kapcsolatban is megfogalmazta saját véleményét, amelyet más források nem erősítettek meg. Egyszerűen „hazaárulónak” nevezte a november 1-én elrendelt tüszünet miatt. Kevésbé árnyalt személyes interpretációjának magyarázatául szolgálhat az a tény, hogy a spanyol követ nem hitt a szocializmus megreformálásában, a különböző tendenciákat a kommunisták egymás közötti vitájaként fogta fel.

Maléter Pál megítélésében különös súllyal esett latba a tény, hogy Maléter Erice követ információi szerint a nemzetközi brigádokban harcolt a spanyol polgárháborúban, a köztársaságiak oldalán.

Végül „a modern történelem legnagyobb tragédiájaként és szegyeneként” definiálta azt aényt, hogy az ENSZ vizsgálóbizottsága 1956. november 4-ig sem érkezett meg Magyarországra.

A bonni és a bécsi spanyol követek mellett meg kell említeni Spanyolország ENSZ nagykövetét, José Félix de Lequericát is, aki különösen fontos és aktív szerepet játszott a magyar kérdés vitatása kapcsán a nemzetközi szervezetben.

Lequerica rendkívül büszke volt Spanyolország aktív és kezdeményező szerepvállalására a magyar szabadságharc kapcsán. Határozottan elítélte a szovjet csapatok beözönlését Magyarországra. Úgy látta, a saját hazájában 1936–39 között zajló események egyfajta főpróbája volt

⁷ FERRERO BLANCO 2002.

annak, ami 1956-ban Magyarországon történt. Meglehetősen sajátos logikával a spanyol polgárháborúval állította párhuzamba a magyar történéseket. (Szerinte a Spanyolországra támadó vörös brigádok üzték el a legális kormányt.)

Nagy Imréről alkotott véleménye valamivel árnyaltabb volt, mint a bécsi spanyol követ véleménye. Szerinte Nagy hithű marxistaként végül szakított a Szovjetunióval és a hazáját választotta, „jól vagy rosszul – mondja Lequerica – de a hazáját szolgálta”.⁸

Ennek ellenére tiltakozását fejezte ki az ENSZ-ben, amikor a Nagy Imréék kivégzése miatti elítélő dokumentumban „hazafiaknak” nevezték őket, akik – Lequerica szerint – valójában kommunisták voltak.

Meg kell említeni, hogy Lequerica, igazi reálpolitikusként sohasem tartotta kivitelezhetőnek a katonai beavatkozást vagy a fegyverszállítást. Hangsúlyozta, hogy a propaganda hírekkel ellentétben a felkelés nem fasiszta felkelés volt, hanem kommunisták, munkások, diákok, parasztok és mások részvételével zajló spontán nemzeti felkelés.

A követek jelentéseit összegezve elmondható, hogy Spanyolország a Külügyminisztériumon keresztül részletes információkkal rendelkezett a magyar felkelés legfontosabb történéseiről.

Az 1956-os magyar forradalom spanyol recepciója

1956. október 26-án, 3 nappal a budapesti felkelés kirobbanása után, Marosy Ferenc – Habsburg Ottó kérésére – arra kérte Francót, hogy tiltakozzon az ENSZ Biztonsági Tanácsában a magyarországi szovjet beavatkozás ellen, „bízva a spanyol államfő lovagiasságában, aki az elnyomott népek ügyének legfőbb képviselője Európában”.⁹ A magyar diplomaták gyakran alkalmazták ezt a jelzőt Francóra kommunizmusellenessége miatt, teljes mértékben figyelmen kívül hagyva azt a körülményt, hogy Spanyolországban is egy olyan diktatórikus rendszerről beszélhetünk, amely durva repressziót gyakorol politikai ellenfelei felé.¹⁰

A spanyol kormány ENSZ-ben mutatott kezdeményező, aktív szerepvállalása mellett, a spanyol nép is rendkívüli szolidaritással viszonyult a magyar felkelés ügyéhez. Marosy október 30-i jelentésében leírja, hogy Spanyolország összes templomában misét celebrálnak Magyarorszáért, a madridi magyar rádió adását napi 20 percről 12-szeresére emelték, az ottani magyaroknak köszönhetően 2 nap alatt 4000 dollárnyi segílyt gyűjtöttek.¹¹

A spanyol sajtó hasonló lelkesedéssel számolt be a magyar ügy melletti tüntetésekről, misékről, adományok gyűjtéséről. A humanitárius segítségnyújtás (élelmiszerszállítmányok, ruhanemű, gyógyszerek küldése) mellett menekülteket is befogadtak, bár korlátozott számban, szigorú szűrés után és anyagi garancia vállalásáról szóló spanyolországi ajánlólevél mellett. (Többnyire Marosy követ ajánlásával).¹²

Az Ausztriába érkező magyar menekültek kapcsán az volt a hivatalos spanyol álláspont, hogy igyekezni kell Ausztriában tartani őket, ezért az osztrák kormánynak kell anyagi segítséget nyújtani, hogy képesek legyenek akár tartósan is ellátni a magyar menekülteket.

A tiltakozó fellépés mellett a magyarok kérésére Spanyolország azt is felvállalta, hogy az ENSZ-ben szabad választásokat követeljenek Magyarország számára, jelezve a szabadságjogok hiányát. Ez meglehetősen furcsa követelés egy olyan diktatúrától, ahol nyoma sem volt a szabad-

⁸ FERRERO BLANCO 2002.

⁹ EIROA SAN FRANCISCO 2001. 205.

¹⁰ ANDERLE 2007. 165.

¹¹ ANDERLE 2000. 55–62.

¹² ANDERLE 2007. 165.

ságjogoknak, sem a politikai pártoknak és választásoknak. Ennek ellenére, sikerült elérni, hogy a Franco-rendszer fennállása óta először, az ENSZ nagyhatalmai értékeljék a spanyol fellépést pusztán antikommunista állásfoglalásuk miatt.¹³

Október 29-én azonban a nemzetközi helyzet drasztikusan megváltozott: izraeli csapatok hatoltak be a Szezei-csatorna térségébe, emiatt az ENSZ Biztonsági Tanácsában a magyar-kérdésről szóló vitákat felfüggesztették és csak november 1-én került újra napirendre, de akkor már a Közgyűlés előtt.

Suárez Fernández spanyol történész szavaival élve Franco úgy kezelte a magyar felkelést, mint „*a harcos antikommunizmus megjelenését, amely megadta a spanyol rendszernek, mint a szovjet típusú forradalom elleni küzdelem első győztesének azt az elismerést, amelyet mindaddig megtagadtak tőle*”.¹⁴

A katonai segítségnyújtás terve

A diplomáciai és humanitárius segítségnyújtáson túlmenően azonban másfajta, veszélyesebb és nagyobb elkötelezettséggel járó segítséget is kértek a spanyolok, nevezetesen a magyar ellenállás katonai megsegítését.¹⁵ Az első dokumentum erre vonatkozóan a madridi magyar követség kérvénye, amelyben „*másfajta, fontosabb segítséget*” kértek, amelyet „*csak Spanyolország tudott nyújtani: a szabadságért harcoló aktív erők támogatását*”.¹⁶

Marosy Ferenc a magyar felkelők megbízásából november 3-án páncéltörő fegyverek vásárlása miatt fordult Francóhoz (500 ezer dollár értékben). Ehhez az akcióhoz ismételten Habsburg Ottó közbenjárására és Franco engedélyére volt szükség.

November 4-én pedig már drámai hangvételű jelentésben tájékoztatta Francót a magyar forradalom újabb fordulatáról. Ebben a jelentésében repülőt kért a spanyoloktól, hogy elszállíthassák a páncéltörő fegyverzetet Magyarországra.

Francó oly mértékben fontolóra vette a katonai segítségnyújtás lehetőségét, hogy november 4-ről 5-re virradó éjjel összehívta a minisztertanácsot, ahol megszületett a döntés, mioszerint önkéntesekből álló katonai egységet küldenek Magyarországra. Agustín Muñoz Grandes honvédelmi miniszter (a II. világháborúban a keleti fronton harcoló Kék Hadosztály egykori parancsnoka) lemondott posztjáról azért, hogy elvállalhassa a spanyol katonai segélycsapat parancsnoki tisztjét. Franco azonban nem fogadta el a lemondását. A misszió vezetésével Czilhert Aurélt, Marosy Ferenc követ titkárát bízta meg. Az ő feladata lett volna elkísérni a három repülőgépet, amelyek fegyvereket szállítottak volna Spanyolországból Magyarországra. Czilhert – mint az események egyik tanúja – 2002-ben interjút adott María Dolores Ferrero történésznek. A volt követségi titkár visszaemlékezései szerint mintegy tízezer önkéntes jelentkezett a magyar királyi követségen, hogy részt vegyen a katonai akcióban.

A terv – Czilhert szerint – a következő volt: a három repülőgép Spanyolországból szállt volna fel, azonban ezek a gépek korlátozott hatósugaruk miatt nem tudtak egyhuzamban el-

¹³ FERRERO BLANCO 2002.

¹⁴ Idézi FERRERO BLANCO 2002. 355.

¹⁵ segítségkérésre vonatkozó információk a bécsi és bonni spanyol követektől származnak.

¹⁶ Marosy jelentését idézi FERRERO BLANCO 2003. 21.

repülni Magyarorszáig. Ezért a spanyol katonai főparancsnokság megegyezett az Egyesült Államok München melletti katonai repülőterének főparancsnokával. A megállapodás szerint a gépeknek a München melletti Neubibergben kellett volna leszállniuk, hogy feltöltsék őket üzemanyaggal, majd pedig onnan folytatni útjukat a célig, Magyarorszáig, feltehetően Szombathely térségében adták volna át a fegyvereket. Ezt követően a gépek visszatértek volna Münchenbe és ismételt üzemanyag felvétel után folytatták volna útjukat Spanyolországba. Mindent precízen megszerveztek, amikor váratlan telefonhívás érkezett a müncheni Főparancsnokságról és érvénytelenítették a megállapodást arra hivatkozva, hogy friss értesüléseik szerint, ha magyar terület fölé repülnének, lőnének rájuk. A tervezett hadműveletet az Egyesült Államok határozott parancsára félbeszakították, majd ezt követően Svájc, Ausztria és Németország is jelezték, hogy nem támogatják az akciót. Az első két ország semlegessége okán, Németország pedig a megszálló hatalmak tiltása végett.¹⁷

Így tehát nem csak a szuezi konfliktus kirobbanása befolyásolta a magyar forradalom helyzetét, hanem a spanyol katonai segítségnyújtást váratlanul megtiltó amerikai utasítás is. María Dolores Ferrero szerint az Egyesült Államok ezen lépéséről a spanyol történészek sokat vitatkoztak és a vita még nem zárult le. Egyesek osztják Suárez Fernández tézisét, miszerint a közvetlen spanyol beavatkozás legfőbb akadálya az a körülmény volt, mely szerint november 6-án már mindenki úgy vélte, hogy a magyar felkelés ügye vereséget szenvedett. Tény, hogy Szombathely térsége, ahol az ejtőernyősök földet értek volna november 5-én elesett és ezáltal lehetetlenné vált az akció sikeres kivitelezése. Mindazonáltal elfogadható egy másik álláspont is, mely szerint az Egyesült Államok azon politikai döntése, hogy nem avatkozik be a Szovjetunió befolyási övezetében zajló eseményekbe, már megszületett október 29-ét követően. És nem csupán megszületett, hanem teljesen egyértelműen ki is nyilvánították.¹⁸

Francónak pedig szüksége volt az Egyesült Államok felhatalmazására bármiféle politikai kezdeményező lépés esetén. Sőt, egyetlen nyugati ország sem avatkozhatott volna be katonailag a szovjet agresszióra hivatkozva az Egyesült Államok beleegyezése nélkül.¹⁹

Utözöngék – Zákó András tábornok látogatása Madridban

Egy 1956. november 27-én kelt irat szerint Madridban járt Zákó András tábornok, a világháború után Németországban létrehozott Magyar Harcosok Bajtársi Szövetségének parancsnoka. Látogatását Marosy szervezte, Zákó a spanyol katonai vezérkar vendége volt, tolmácsa pedig Marosy titkára volt. Madridi utazásának célja az volt, hogy a magyar ügygel leginkább szolidáris Spanyolországot tájékoztassa a magyar szabadságharc küzdelmeinek mérlegéről és a magyarországi katonai helyzetről. Beszámolójának végén közölte azt is, hogy véleménye szerint a felkelés tavasszal újraindul.

Marosy szerint Zákó később, különtárgyaláson francia nyelven vetette fel nagyszabású katonai terveit és javaslatait a spanyol katonai vezérkarnak. Ezt bizonyítja az a spanyol nyelvű irat, egyfajta terv, amelyet madridi külügyi levéltárban őriznek. A címe: „*Lo que debe hacerse en este momento*” („Amit ebben a pillanatban tennünk kell”). A terv aláírás nélküli és a CEDI-ben íródott, amely a kelet-európai emigráns szervezetek spanyolországi koordinációs központja volt. Feltételezni lehet, hogy a katonai terv Zákó koncepcióját rögzítette.

¹⁷ FERRERO BLANCO 2002. 357.

¹⁸ FERRERO BLANCO 2003. 28–29.

¹⁹ Ibidem 16.

Ez egy közös közép-kelet-európai katonai parancsnokság felállítását sürgeti: 5000-5000 fős magyar, szlovák, cseh, szudétánémet, román, bolgár és horvát egységekkel. Eszerint csehországi felkeléssel lehetne indítani a szovjetek elleni támadást. Ezt az USA finanszírozhatná, írja a terv, mivel úgy véli: *„jelenleg a világon csupán Spanyolország az egyetlen, ahol e dolgot elő lehetne kérszíteni”*. Ez Spanyolország missziója és azért is kedvező hely lenne, mert nincsenek diplomáciai kapcsolatai a kommunista országokkal.

A terv három éves felkészüléssel számolt. Az iraton olvasható spanyol megjegyzés szerint a tervet Zákóval lehetne megcsinálni. A spanyol vezérkar *„elvben benne van”* egy ilyen akcióban, ha ezt az amerikaiak is támogatják.

Egy másik, valószínűleg azokban a napokban készült és belső spanyol használatra szánt, aláírás nélküli titkos memorandumot is érdemes megemlíteni a kérdés kapcsán. A memorandumra kék ceruzával ráírták Marosy nevét, tehát a feljegyzés tőle származik. A címe: *„Ayuda española a Hungría en su lucha contra el comunismo”* („Spanyol segítség Magyarországnak a kommunizmus elleni harcában”). A memorandum a spanyolok karitatív-humanitárius tevékenységének folytatása mellett szükségesnek látná nemcsak a Spanyolországba érkező magyar menekültek szigorúbb szűrését és kiválasztását: *„Ennél fontosabb azt tudni, hogy, hogy Spanyolország, az egyetlen, amely koordinálni tudná azoknak az aktív erőknek a támogatását, amelyek a szabadságért küzdenek.”*

Ennek értelmében a memorandum készítője javasolja, hogy az összegyűjtött pénz egy részéből hozzanak létre titkos alapot *„a kommunistaellenes küzdelem jövőendő szükségleteire, mivel nincs más ország a világon, amelytől remélni lehetne segítséget (a hazafiak támogatására, a felkelés újrakezdésére, illegális segélyakciók a vasfüggönyön túl, Propaganda és politikai akciók költségei, beleértve a katonai akciókat is).”*

Végül a memorandum megállapítja: *„a felszabadítás ügyének gyakorlati segítése fontos problémájának megoldásaként egy titkos és különleges alapot kellene létrehozni, s az összegek a Kormány kezében lennének...”*

A memorandumhoz kézzel írt lapot is csatoltak, melyen a tervezett összegeket is megjelölték.

1957 elején azonban e tervek már lekerültek a napirendről. A spanyol politikai és katonai vezetés ilyen irányú szándékai és elszánásai megszűntek, a sajtóban és a politikai elemzések szintjén azonban sokáig jelen volt Magyarország és az 1956-os szabadságharc.

Végezetül ismételtelen meg kell állapítani, hogy Marosy jelentései és memoárjának feljegyzései a hatalmas spanyolországi visszhangról nem túlzóak. Mind a sajtó, mind a katolikus egyház, mind az államhoz kapcsolódó szervezetek nagy szolidaritást mutattak abban az időben és a spanyol külpolitika az ENSZ-ben is igen nagy kezdeményező erővel és határozottsággal állt a magyar ügy mellé.

Ezt akkor is meg kell állapítani, ha tudjuk, hogy az ekkor nemzetközileg még igen elszigetelt Franco-rendszer számára a magyar '56 jó lehetőséget nyújtott annak demonstrálására, hogy Spanyolország az antikommunista Nyugathoz tartozik és mindent megtesz a kelet-európai népek felszabadításáért. A Franco-diktatúra nemzetközi legitimálásáról is szó volt tehát, amikor a francóista spanyol állam 1939 óta először tudott a nemzetközi szinten erőteljesen és nagy nemzetközi visszhangot keltve megjelenni, méghozzá a nyugati demokratikus hatalmak oldalán.

Záró gondolatként meg kell említeni, hogy miközben Spanyolország arra készült, hogy aktívan, katonai erővel részt fog venni a szovjet terjeszkedés megfékezésében, nem vett tudomást vagy nem akart tudomást venni arról a körülményről, hogy a magyar ellenállás a demokrácia kivívása érdekében zajlott. Ebben az értelemben az 1956-os forradalom főszereplői által han-

goztatott jelszavak, mint „szabadság és demokrácia”, sohasem lettek volna elfogadhatóak Franco számára, ahogy más latin-amerikai diktátorok – mint Pérez Jiménez Venezuela, Rafael Trujillo a Dominikai Köztársaság vagy Fulgencio Batista Kuba diktátora – számára, akik nyilvánosan támogatták a magyar forradalmat.²⁰ *

IRODALOMJEGYZÉK

Forrás

Manifiesto a los universitarios madrileños Madrid, 1º de febrero de 1956 <http://www.filosofia.org/his/h1956b01.htm> Hozzáférés: 2016.08.30.

Felhasznált szakirodalom

- ANDERLE, ÁDÁM (2000): *1956 és a spanyol katonai beavatkozás kérdése* Kutatási Közlemények II. MTA-SZTE Hispanisztika Kutatócsoport Magyarország és a hispán világ. Hispánia Kiadó.
- ANDERLE, ÁDÁM ed. (2002): *A Marosy-iratok. A Magyar Királyi Követség Madridban 1948-1957.* Szeged, Hispánia Kiadó.
- ANDERLE, ÁDÁM (2007): *Hungria y España, relaciones milenarias,* Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged
- EIROA SAN FRANCISCO, MATILDE (2001): *Las relaciones de Franco con Europa Centro-Oriental (1939–1955).* Barcelona, Editorial Ariel
- FERRERO BLANCO, MARÍA DOLORES (2002): *La revolución húngara de 1956. El despertar democrático de Europa del Este.* Universidad de Huelva.

Internetes források

- ANDERLE, ÁDÁM (2006): *La intervención española en la revolución húngara de 1956 según las fuentes hispano-húngaras. Historia Actual Online, Núm. 10 (Primavera, 2006)* Hozzáférés: 2016.06.28.
- DE LA CRUZ, LUIS (2014): *1956: el movimiento estudiantil antifranquista nace en San Bernardo.* <http://www.somosmalasana.com/1956-el-movimiento-estudiantil-antifranquista-nace-en-san-bernardo/> Hozzáférés: 2016.09.23.
- FERRERO BLANCO, MARÍA DOLORES (2003): *Franco y la revolución húngara de 1956 Papeles del Este Núm. 7 (2 semestre 2003)* <https://revistas.ucm.es/index.php/PAPE/article/viewFile/PAPE0303330007A/25888> Hozzáférés: 2016.06.12.
- TOWNSON, NIGEL (2009): *Cuando Eisenhower visitó a Franco. EL PAÍS 21 de diciembre de 2009* http://.com/diario/2009/12/21/opinion/1261350010_850215.html Hozzáférés: 2009.12.22.

²⁰ EIROA SAN FRANCISCO 2001. 206.